

Irena Medňanská

TÁNCMŰVÉSZET A SZLOVÁKIAI MŰVÉSZETI OKTATÁS RENDSZERÉBEN

Bevezetés

A mozgás minden egyén természetes és nélkülözhetetlen alkotóeleme. Már egészen kis korban sajátja minden gyermeknek. Művelése a gyermek fiziológiai fejlődésével összhangban történik. A zenével összehangolt mozgást már a legrégebbi idők óta ismerjük, mely a századok során önálló kifejezési formává nőtte ki magát. A mozgásnevelés a 20. század második felében a testnevelés részeként került be a formális nevelésbe, majd integrálódott a zenei nevelés tantárgy kereteibe.

Zenei és mozgásnevelés

Míg a zenei és mozgásnevelés a 20. század 80-as éveiben a zenei nevelés részeként valósult meg, addig napjainkban az integrált zenei nevelés részét képezi.

A mozgástevékenység a zenei nevelés szerves része, hiszen a zene és a mozgás olyan közös kifejezőeszközökkel rendelkezik, mint a *tempó*, *metrum*, *dinamika*, *agogika* és *forma*. A zenei és mozgásnevelés kölcsönösen áthatja, gazdagítja és kiegészíti egymást. A mozgásnevelés azzal, hogy a zenei nevelés folyamatában szórakoztat és oktat is, egyben pozitívan hat a tanuló zenei érzékére, érzelmeire, fejleszti zenei képzelőerejét, emlékezetét és a zenei kifejezőeszközök befogadásának készségét. A zenei és mozgásnevelés a maga lehetőségeinek keretében visszajelzéssel él a tanuló zenei képességeinek fejlődéséről. (Baranová, 2001)

A mozgásneveléstől a táncig

A diák a zenei és mozgásnevelés folyamán érzékenyebben éli át a zenét, mivel nemcsak a lábával, de egész törzsével, kezével, fejével, arcával képes úgy kifejezni a zene jellegét, hogy összhangba kerüljön a zene a mozgással. A tánc lépések zenei és mozgásnevelésbe való beemelése a mozgásnevelés a táncnevelés részévé vált. A tánc a ritmikus mozgás stilizált formája zenekísérettel. A tánc a következő területeken segíti elő a növendék művészi fejlődését:

- fejleszti a mozgáskoordinációt, a testkontrollt és az esztétikai érzéket,
- jó testtartásra ösztönöz minden életkorban,
- összeköti a sportolást a mozgás esztétikai és társadalmi oldalával,
- a gondolatok művészi, érzelmi és erotikus kifejezésének eszköze,
- erősíti a testet és örömet nyújt az életben.

A táncfajták differenciálása

A tánc a művészi kifejezés egyik formája, melyet az emberi mozgás hoz létre, átítva esztétikai értékekkel és szimbolikával. A táncfajták sokféleségét különböző kritériumok alapján differenciáljuk:

a) a tánc jellege és tartalma szerint:

- egyházi tánc
- néptánc
- társastánc (standard, latin-amerikai, akrobatikus, rock' n' roll)
- színpadi tánc (balett, látvány tánc, hip-hop, disco, műkorcsolya, modern gimnasztika)

b) a táncosok száma szerint:

- páros tánc (főleg társastánc)
- szóló tánc (hastánc, sztepp, színpadi tánc)
- csoportos tánc (négyes táncok, kánkán, country)

c) történelmi szempontok és művészeti stílusok szerint:

- gótikus
- reneszánsz

- barokk
 - modern
- d) származási ország szerint (rituális jelentéssel bíró táncok):
- afrikai tánc
 - indián tánc
 - ausztrál benszülött táncok
 - délamerikai (latinamerikai) tánc
 - orientális tánc
 - ír tánc
 - különböző népek táncai

Intézeti (iskolai) táncművészeti nevelés és oktatás Szlovákiában

Az általánosan művelő tantárgyak mellett minden ország oktatási rendszerében különböző művészeti területek keretében lehetőséget kellene biztosítani a tanulók érdeklődésének megfelelő, készségeiket, képességeiket és tehetségüket fejlesztő tevékenységekre. A Szlovák Köztársaság oktatási rendszerében a 6-15 éves tanulóinak alpműveltséget nyújtó általános iskolák mellett léteznek művészeti általános iskolák is.

- Alapfok – művészeti általános iskolák (6 - 15 éves korosztály)
- Középfok – konzervatóriumok (16 - 21 éves korosztály)
- Felsőfok – Pozsonyi (Bratislava) Művészeti Egyetem – táncművészet (19/20 éves kortól)

Az alapfokú művészeti iskola szerkezeti felépítése (AMI)

Az alapfokú művészeti iskolák a formális iskolarendszerű oktatás égisze alá tartoznak, ha nem is érintik a teljes tanulói populációt. Ezekben a művészeti iskolákban a következő öt szakon: *zene, képzőművészet, tánc, irodalom - dráma, audiovizuális és multimédia* közös igazgatás alatt folyik a képzés.

Az alapfokú művészeti iskola oktatási koncepciója

Az alapfokú művészeti iskola oktatási koncepciója valamennyi szakra vonatkoztatva pontosan meghatározza a tanulmányok egyes részleteire és fokozataira vonatkozó időkeretet. A művészeti iskolában folyó oktatásért a szülők tanulónként havonta 5-8 eurót fizetnek.

Előkészítő oktatás az alapfokú művészeti iskolában

„A” kétéves tanulmányok (5 éves kortól, az óvodában)

„B” egyéves tanulmányok (az 1. osztálytól)

Alaptanulmányok:

I. fok – 8 év

II. fok – 4 év, (nem nyújt professzionális felkészültséget)

I. fok = 8 év
Alapfokú tanulmányok
 (7-15 éves korosztály)

1.rész I. fok - ISCED 1B
 4 év (1. – 4. osztály.)
 Alapfokú művészeti oktatás

II. fok = 4 év
Alapfokú tanulmányok
 (15-18/19 éves korosztály)

2. rész I. fok - ISCED 2B
 4 év (1. - 4. osztály)
 Alacsonyabb szintű középfokú művészeti nevelés

Tánc szak az alapfokú művészeti iskolában

Az alapfokú művészeti iskolában tánc tanszakon az oktatás a tankötelezettséget megelőzően, általában 4 éves korban kezdődik. Itt a gyerekek elsajátítják a helyes tánc-testtartást, mozgásmotorikát, majd belépnek az alapfokú művészeti oktatásba, ahol a klasszikus tánc, a néptánc és a dzsessztánc sokszínű alapjait sajátítják el. Az alapfokú művészeti oktatás átgondolt, egymásra épülő szakaszai során az alacsonyabb szintű középfokú képzés felkészíti az I. fokozatot abszolváló tanulót egy adott táncsoport keretében való szabadidős művészeti tevékenységre a modern tánc és a néptánc színpadi előadására. Ugyanakkor az ebben a szakaszban kapott felkészítés lehetőséget kínál a tanulmányok II. fokozaton való folytatására. Az I. fokozat sikeres teljesítésének feltétele a klasszikus tánc, a néptánc és a dzsessztánc alaptechnikáinak a gyakorlatban való alkalmazása fellépések alkalmával. A táncoktatás II. fokozata szintén 4 éves időszak (15-18 éves korig), melyet a növendék gimnáziumi, illetve középiskolai tanulmányai alatt folytat. Kimagaslóan tehetséges növendék egyéni érdeklődésének megfelelő tanszakon folytathatja tanulmányait felsőfokú művészeti intézményben. Ebben az esetben lehetőség van arra is, hogy a konzervatóriumon kívüli egyéb, nem művészeti középiskolából érkező rendkívül tehetséges diák felvételt nyerjen, amennyiben sikeresen teljesíti az alkalmassági vizsgán a gyakorlati feladatokat.

Az oktatás tánc tanszakon az állami oktatási program alapján folyik (ÁOP)¹, mely magába foglalja azokat a különféle tánc és mozgástevékenységeket, melyek a növendékek zene-és mozgáskompetenciáját fejlesztik. Az állami oktatási program az egyes évfolyamokra érvényes legfőbb oktatási célokat határozza meg, s egyben kijelöli a teljesítendő standard követelményeket. Ez a dokumentum tartalmazza a növendék által teljesítendő normát. A teljesítendő követelményekhez rendelődik a tananyag, melynek értelmében az első évfolyamokon a zene- és mozgásképzés előkészítő fázisa történik, majd a magasabb évfolyamokon erre az alapra épül a táncművészeti képzést megalapozó táncoktatás. Ezen a szinten már konkretizálódik a képzés tartalmi része, melyben helyet kap a klasszikus tánc, a néptánc és a dzsessztánc. Az I. és a II. fokozatot elvégző növendék profilját alkotó tényezők: legyen képes különböző táncsoportok tagjaként művészi teljesítményt nyújtani, ugyanakkor a rendkívüli tehetséggel bíró növendékek számára lehetőség van arra, hogy konzervatóriumban folytassák táncművészeti tanulmányaikat.

Tekintettel a tánc iránti érdeklődés folyamatos emelkedésére, a művészeti iskolák tánc-tanszaka mellett Szlovákiában különböző magán tánciskolákban² is lehetőség van tánctanulásra, melyek koncepciója a „megrendelő” igényeihez alkalmazkodik. Az érdeklődő olyan kínálatból választhat, mely konkrét táncokat (csoportos táncok) vagy korcsoportokat céloz meg.

Konzervatórium – magasabb szintű középiskola (hat éves képzés)

Szlovákiában (Csehországban is) a konzervatórium³ alatt egy magasabb szintű középiskolát

¹Az állami oktatási program (ÁOP) kötelező, legiszlatív (törvény által rögzített), országosan érvényes állami kurikulum az adott szakterület (esetünkben táncművészet) részére.

²A magán-tánciskolák különböző, szabadon választott neveket viselnek pl.: Hip – hop tánciskola, My Dance stb. A sokszínű programot kínáló táncklubok főleg az ifjúságra fókuszálnak.

³Európában a *konzervatórium* fogalma alatt bizonyos intézményi pluralitást értenek. Szlovákiában és Csehországban a kifejezés magasabb szintű középiskolát jelent. Németországban viszont a legjelentősebb, a legtöbb diákot bíró, a maga régiójában a legnagyobb zeneiskolát értik a fogalom alatt. Általában a régióhoz kötődő valamelyik híres zeneszerző után nevezik el intézményeiket pl.: **Zwicki** illetőségű R. Schumann Konzervatórium. A „konzervatórium” fogalma Ausztriában a szakágat alkotó tantárgyak tekintetében megfeleltethető a szlovákiai konzervatóriumnak, azonban kizárólag szakmai műveltséget nyújt, nem érinti a pedagógiai felkészítést. Törvényi szempontból az ausztriai konzervatórium privát iskolának számít, mely a „Privatschulgesetz” szerint működik. A tananyag „fő stúdiómkra – Hauptstudium” és „diplomastúdiómkra – Diplomstudium” oszlik, mely mindkét esetben 4 éves képzést jelent. Oroszországban és Franciaországban a „konzervatórium” fogalma alatt magas szintű zeneiskolát értenek, mely kimagasló professzionális művészeket képez.

értünk, mely két különböző szintű műveltséget nyújt a növendékeknek.

- teljes középiskolai, **magasabb szintű középfokú képzés / ISCED 354, 1. – 4. évfolyam**, mely sikeres érettségi vizsgával zárul,
- magasabb szintű szakmai műveltséget nyújtó, **felsőfokú / ISCED 554 képzés, 5. – 6. évfolyam**, melynek végén a végzős komplex szakmai záróvizsgát tesz.

A *zene-és drámakonzervatóriumok*⁴ mindkét szintjén folyik a TÁNC szakág oktatása (8227). A 6 éves képzést követően a végzős növendék leteszi a komplex szakmai záróvizsgát, s ezzel megszerzi a **DiS.art** címet és diplomát (egy adott művészeti ág diplomás szakértője). Az utóbbi évtizedekben két fajta konzervatórium típus kristályosodott ki Szlovákiában: *Zene-és drámakonzervatórium*, valamint *Táncművészeti konzervatórium*. A két intézmény szerkezeti felépítésében különbözik egymástól.

Táncművészeti konzervatórium⁵ (nyolc éves képzés)

A középiskola sajátos fajtája, mely komplex művészeti és művészet-pedagógiai műveltséget kínál a nyolc éves képzés során, egymásra épülő oktatási program keretében, táncművészet szakon **8227 Q tánc**.

Differenciált tanulmányok:

- Alacsonyabb középfokú oktatás⁶ /ISCED 242/ az általános iskola felső tagozatán (11-15 éves korosztály). A tanulók elsajátítják az általános iskola felső tagozatán oktatott tantárgyakat és a szakirányú, a klasszikus tánccal kapcsolatos, gyakorlati jellegű tananyagot: *táncgimnasztika; koncert – és színpadi gyakorlatok; zenetörténet; partnerrel való együtt táncolás, karaktertánc*.
- A magasabb középfokú oktatás /ISCED 354/ a táncművészeti konzervatórium 5.- 8. osztályában (15/16 - 18/19 éves korosztály) sikeres érettségi vizsga letételével zárul. A növendékek a gimnáziumban oktatott természettudományi tantárgyak helyett szakirányú tantárgyakat tanulnak: *tánc-történet; zenetörténet; színháztörténet; tánc-és balett elmélet*. A gyakorlati tárgyakat az adott szakág tagozatán sajátítják el: *klasszikus tánc tagozat; szlovák néptánc – és modern tánc tagozat*.
- Magasabb szintű szakirányú képzés /ISCED 554/ a táncművészeti konzervatórium 7. 8. osztályában folyik. A táncművészeti konzervatórium 7. 8. osztályában⁷ a növendékek haladó szintű, elmélyült ismereteket szereznek. A képzési program olyan speciális gyakorlati szaktudással vérteti fel a diákokat, melyek lehetővé teszik számukra a táncművészet foglalkozás szerű művelését. A mélyebb tudásnak ISCED 554 az elsajátításával a diákok megszerzik a hivatásos táncművész és művésztanár kvalifikációt. A képzés alatt magukévá teszik szakirányuk sajátos, az adott munkakörhöz szükséges gyakorlati készségeit és a

⁴Szlovákiában ezekben a konzervatóriumokban (hat éves képzés) folyik táncművészeti képzés: *állami intézmények*: Kassai Konzervatórium Timonova 2, (Košice); Jozef Adamovič Konzervatórium, Exnárova 8, **Kassa**; Ján Levoslav Bella Konzervatórium **Besztercebánya** (Bánska Bystrica), *magán konzervatóriumok*: Nyitrai Magán Konzervatórium; Magán Konzervatórium, Zádielska 12 **Kassa**; Magán Zene-és Táncművészeti Konzervatórium, Požiarická 1 **Kassa**; Pink Harmony **Zólyom** (Zvolen); Magán Zene-és Drámakonzervatórium **Rimaszombat** (Rimavská Sobota); Dezider Kardoš Magán Konzervatórium **Nagytopolcsány** (Topoľčany); Dezider Kardoš Magán Konzervatórium **Eperjes** (Prešov). Rövidítve: (DKMK).

⁵Szlovákiában egyetlen *állami nyolc éves konzervatórium* létezik: Eva Jaczová Táncművészeti Konzervatórium **Pozsony** (Bratislava). Rajta kívül még két magán intézményben lehet táncművészetet tanulni: Dušan Nebyla Magán Táncművészeti Konzervatórium **Nagyszombat** (Trnava); Magán Táncművészeti Konzervatórium **Liptóújvár** (Liptovský Hrádok).

⁶A tanulók az alsó tagozat elvégzése után, 10 éves korban lépnek be ebbe a szintű oktatásba.

⁷A végzősök elmélyültebb szakági tanulmányai párhuzamosan folynak az érettségire való felkészüléssel.

munkaerőpiacon sikerrel pályázhatnak különböző balettegyüttesekhez a táncművész posztra. Ezen a szinten a tanulmányok lezárásának feltétele a komplex végzős záróvizsga⁸, melynek során tanúbizonyságot kell tenni a fő szakon (tánc) elvárt követelmények teljesítéséről, továbbá a végzősnek sikeres záróvizsgát kell tenni pedagógiai felkészültségéről.

A végzős záróvizsga keretében minden érettségiző bemutatja a különböző táncokra jellemző technikai tudását (klasszikus tánc, néptánc, karaktertánc, modern tánc), miközben meg kell mutatnia színészmesterségbeli rátermettségét, muzikalitását, táncra termettségét. A pedagógiai záróvizsga része a bemutató tanítás és annak védelme, valamint a pedagógia és pszichológia vizsga. A képzés fontos része a nemzeti balett színpadán való gyakorlat megszerzése. Itt a legkiválóbb táncosok kapnak lehetőséget arra, hogy különböző balettekben szerepeljenek és akár kisebb szóló feladatokat is eltáncolhassanak pl.: Diótörő, Hattyúk tava, Csipkerózsika, Bajadér, A kalóz, Szent Iván-éji álom. Hála a megszerzett magas szintű képzettségnek⁹, a 8 éves táncművészeti konzervatórium végzettjei sikeresen szerepelnek szlovákiai (Pozsony, Kassa, Besztercebánya) és külföldi balett együttesekben (Prága, SO Prága [Praha], Brünn [Brno], Pilzen [Plzeň], Hamburg, München, Kijev, Helsinki, Zürich, Monaco, Innsbruck, Budapest, Győr, Linz, Amsterdam, Bautzen, Neusterlitz) vagy tanítanak híres balett iskolákban.

Ha összehasonlítjuk a 6 és 8 éves zeneművészeti konzervatóriumokban végzett növendékek klasszikus táncbeli technikai tudását, megállapíthatjuk, hogy a 6 éves konzervatórium végzettjei korántsem tudnak olyan szintű eredményeket felmutatni, mint a 8 éves konzervatóriumok végzettjei. Ennek oka, hogy későn kezdik a tánc tanulást, amikor a testük már nem elég rugalmas és már nem fejlődik a kívánt mértékben. A klasszikus tánc technika rendkívül nehéz és igényes, magas szintű elsajátítására gyakran még a 8 éves képzés sem elég.

Táncművészet a művészeti egyetemen

A Táncművészeti képzés a Pozsonyi Művészeti Egyetem Zene-és Táncművészeti Karának önálló Táncművészeti Tanszékén történik ezeken a szakirányokon: *táncpedagógia*, *koreográfia*, *táncelmélet*. Az alap (bachelor) és mester (magister) képzés keretében az alábbi szakirányú tanulmányi programok találhatóak:

A BA fokozaton táncművészeti szakon 3 szakirányú tanulmányi program választható:

- **Koreográfia** (néptánc és balett koreográfia) – a képzés alapismereteket nyújt és készségeket fejleszt, a koreográfia művészeti ág kereteiben sokoldalúan fejleszti a hallgatók alkotó - kreatív képességeit és professzionális készségeit.
- **Táncművészet** – a képzés a táncművészet keretében általános ismeretek és készségek elsajátítására irányul, ugyanakkor a hallgatók a választott fő tantárgynak megfelelően a következő szakirányokra specializálódhatnak:
 - Klasszikus szakirány* – klasszikus tánc-módszertan.
 - Népművészeti szakirány* – Szlovákia egyes régiói táncrepertoárjának elsajátítása, a néptáncoktatás módszertana.
 - Modern tánc szakirány* – különböző tánc technikák és repertoárok elsajátítása pl.: jazz tánc, M Graham, J. Limón, M. Cunningham - féle technika és kortárs-tánc technika.
 - Gyermek-és ifjúsági tánc szakirány* – olyan szakemberek képzésére orientálódik, akik ismerik a gyermek-táncpedagógia alapvető elméleti és módszertani elveit.
- **Táncszínház és performance szakirány** – a tanulmányi program a hallgatók technikai és kreatív készségeinek fejlesztésére helyezi a súlyt azzal a céllal, hogy a gyakorlati munka

⁸A végzős záróvizsga letételének feltétele a sikeres érettségi vizsga.

⁹A gyakorlat azt mutatja, hogy az elmélyültebb táncművészeti felkészültség birtokában elsősorban a 8 éves konzervatóriumban végzett növendékek érvényesülnek a művészeti intézményekben, azonban a 6 éves konzervatóriumot végzettek is megtalálják helyüket a professzionális balettegyüttesekben.

során ne csak előadóként, de táncművek, színházi és multimediális művek alkotójaként és társ-alkotóként is megállják a helyüket.

A Mgr. képzés táncművészet tanszak programja a BA fokozatra építve 2 oktatási programot kínál:

- Koreográfia
- Táncművészet

A táncművészeti képzés ugyanazokat a specializációkat kínálja magasabb fokon, melyek a BA képzésen is szerepelnek: klasszikus tánc, néptánc, modern tánc, gyermek - és ifjúsági tánc.

Az egyetemi képzés végzettjei specializációjuknak megfelelő felkészítést kaptak arra, hogy balettegyütteseknél, színházaknál és folklór együtteseknél helyezkedhessenek el (Szlovákiában csak egyetlen hivatásos folklór együttes, a SLUK létezik) vagy táncpedagógusként működjenek a fentebb említett táncművészeti iskola típusokban. A szlovákiai táncművészeti képzés intézményi áttekintése az alapfokú művészeti táncoktatástól kezdve egészen az egyetemi művészeti iskoláig mutatja be a lehetőségek vertikális kontinuitását.

Szakirodalom:

BARANOVÁ, Eleonóra 2001: *Ako učiť hudobnú výchovu? Vysokoškolská učebnica*. Ružomberok: Katolícka univerzita, Pedagogická fakulta. ISBN 80-89039-3-0 s.100

SCHNEIDEROVÁ, Metodeja 2003: *Hudba a pohyb 4. časť hudobno-pedagogického projektu Deti a hudba-*. Prešov: Súzvuk, ISBN 80-968949-4-3

SZAKALLOVÁ, Katarína 1996: *Hudobno-pohybová výchova – vysokoškolské učebné texty*. Nitra. Pedagogická fakulta. ISBN: 80-8050-019-3

VISKUPOVÁ Božena 1989: *Hudobně pohybová výchova a zpěv*. Metodická příručka pre nepovinný predmet v 5.-8. Ročníku základní školy. Praha: Státní pedagogické nakladatelství,

ŠUTKOVÁ, Lucia 2016: *Tanec v umeleckom vzdelávaní na Slovensku*. Dizertačná práca, rkp.

Internet elérés:

<https://www.musse.sk/co-je-to-tanec-umenie-alebo-sport> 14-12.2019 (Elérhető 27.12.2019)

<https://www.tankonba.sk/studium.php> (Elérhető 27.12.2019)

https://htf.vsmu.sk/wp-content/uploads/sites/2/2019/10/KTT-HTF-VSMU_info-o-studiu_2019.pdf (Elérhető 30.12.2019)

<http://www.statpedu.sk/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/inovovany-svp-zakladne-umelecke-skoly/> (Elérhető 6.01.2020)